رویش روان شناسی، سال۱۰، شماره۱۱، شماره پیاپی ۶۸، بهمن ۱۴۰۰
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),10(11), 2022

نقش ابعاد شخصیتی هگزاکو و نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر مشهد

The role of personality Hexaco dimensions, religious attitudes and Moral Intelligenc in predicting the injures of virtual space in girls and boys in the second period of secondary education in Mashhad

سمیرا رحمانی (نویسنده مسئول)
دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، مؤسسه آموزش عالی خردگرایان مطهر، مشهد، ایران.
دکتر رضا ایل بیگی
استادیار گروه روانشناسی مؤسسه آموزش عالی اقبال لاهوری، مشهد، ایران.

Samira Rahmani*
M.A student of General Psychology, Institute of Higher Education of Motahar Rationalists, Mashhad, Iran.
Wormbook211@gmail.com
Dr. Reza Ilbeigi
Assistant Professor, Department of Psychology, Iqbal Institute of Higher Education, Lahori, Mashhad, Iran.

چکیده
هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش ابعاد شخصیتی هگزاکو و نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر مشهد بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تشکیل داد. حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای ۲۲۸ نفر انتخاب شد. در این پژوهش از پرسشنامه شخصیت هگزاکو (اشتون و لی، ۲۰۰۰)، سنجش نگرش مذهبی (خدایاری فرد و همکاران، ۱۳۹۷)، هوش اخلاقی (لنیک و کیل، ۲۰۰۵) و آسیب‌های فضای مجازی (زندوانیان و همکاران، ۱۳۹۲) استفاده شد. یافته‌ها به روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره گام به گام، تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که هیچ یک از مولفه‌های هوش اخلاقی و نگرش‌های مذهبی با آسیب‌های فضای مجازی ارتباط معناداری نداشتند و از بین مولفه‌های ابعاد شخصیتی هگزاکو فقط عامل توافق و سازگاری(r= -۰/۱۹۲) با آسیب‌های فضای مجازی رابطه مثبت معنادار دارند(P<۰/۰۵). همچنین نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه که توافق و سازگاری می‌تواند به صورت معناداری تغییرات مربوط به احساس تنهایی را دانشجویان تبیین کنند(P<۰/۰۵). همچنین این نتایج نشان داد که ۱۲ درصد از واریانس آسیب‌های فضای مجازی دانش‌آموزان، توسط بعاد شخصیتی هگزاکو و نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی تبیین می‌شود. نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می کند که بعد شخصیتی توافق و سازگاری در پیش بینی آسیب های فضای مجازی در نوجوانان لحاظ شود.

واژه‌های کلیدی: *ابعاد شخصیتی هگزاکو، نگرش‌های مذهبی، هوش اخلاقی، آسیب‌های فضای مجازی*

Abstract
The aim of this study was to investigate the role of Hexaco personality dimensions and religious attitudes and moral intelligence in predicting cyberspace injuries in female high school students in Mashhad. The statistical population of this study consisted of all female high school students in Mashhad in the academic year 2020-2021. The sample size was selected using 228 clusters random sampling method. In this study, Hexaco Personality Questionnaire (Ashton and Lee, 2000), Religious Attitude Assessment (Khodayari Fard et al., 1397), Moral Intelligence (Lenik and Kiel, 2005), and Cyberspace Injuries (Prisoners et al., 2013) were used. Findings were analyzed by Pearson correlation and stepwise multivariate regression. The results showed that none of the components of moral intelligence and religious attitudes had a significant relationship with the harms of cyberspace and among the components of Hexaco personality dimensions only the factor of agreement and compatibility (r = -0.192) with harm فضای Cyberspace has a significant positive relationship (P<0.05). Also, the results of multiple regression analysis that agreement and adaptation can significantly explain the changes related to loneliness among students (P<0.05). These results also showed that 12% of the variance of students' cyberspace injuries is explained by Hexaco's personality traits and religious attitudes and moral intelligence. The results of the present study suggest that the personality dimension of agreement and adaptation should be considered in predicting cyberspace injuries in adolescents

Keywords: *Hexaco Personality Dimensions, Religious Attitudes, Moral Intelligence, Cyberspace Injuries.*

نوع مقاله : پژوهشی | **دریافت : مرداد ۱۴۰۰** | **پذیرش: شهریور ۱۴۰۰** | **ویرایش نهایی: بهمن ۱۴۰۰**

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

مقدمه

دوره نوجوانی، حدّ فاصل بین کودکی و جوانی یا دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی است و این انتقال در تمامی زمینه‌های رفتاری، اخلاقی، عاطفی و اجتماعی صورت می‌گیرد و فرد خواستار تغییر حالات و خلق وخوی کودکانه است (کشاورز، میرزایی و محمدجانی، ۱۳۹۷). نوجوانان به خاطر داشتن روحیه تنوع‌طلبی، خلاقیت، گرایش به برقراری ارتباط با دیگران، حسّ کنجکاوی و علاقه به داشتن زندگی متفاوت به عضویت در شبکه‌های اجتماعی گرایش بیشتری دارند (براتی و کفاشی، ۱۳۹۶). شبکه‌های اجتماعی نقش پر رنگی در دنیای امروز دارند و نمی‌توان آن را نادیده گرفت. این سایت‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی، اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین‌المللی تأثیر گذارند و به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم‌تری را در زندگی بازی می‌کنند (لواندوسکایا، لنوو و پنجاوک[1] ، ۲۰۲۱). پدیده شبکه اجتماعی یک شمشیر دولبه است، یعنی هم فرصت است و هم تهدید و هم سازنده است و هم تخریب کننده، هم توسعه دهنده ذهن است و هم اسیر کننده آن. فناوری اطلاعات و اینترنت دنیای جدیدی ایجادکرده‌اند؛ دنیایی پر از نوآوری وخلاقیت، دنیایی که درآن تعاریف سنتی ارتباطات تغییرکرده است. پدیده‌هایی که هرکدام می‌توانند در سبک و شیوه زندگی تأثیرگذار باشند و انسان‌ها را مجبورکنند که خود را با آن‌ها تطبیق دهند. والدینی که به دلیل شکاف بین نسلی و ناآشنایی با فناوری، به جنبه‌های تاریک فضای مجازی آشنایی ندارند و قدرت و مهارت همراهی فرزندان خود را از دست داده‌اند (رجبی، ۱۳۹۷).

حضور نوجوانان در شبکه‌های مجازی روز به روز در حال افزایش است و آن‌ها بخش زیادی از زمان خود را در این فضا سپری می‌کنند. بسیاری از والدین با این موضوع درگیر هستند و سؤالاتی از قبیل این‌که چه خطراتی نوجوانان را در شبکه‌های اجتماعی تهدید می‌کند، از خود می‌پرسند. نکته مهم درباره این نگرانی‌ها این است که اندازه آن‌ها برای همه گروه‌های سنی یکسان نیست. در هر گروه سنی نیز متناسب با جنسیت کاربران، اولویت آسیب‌ها و دغدغه‌ها تغییر می‌کند، ولی بصورت کلی می‌توان به این موارد اشاره کرد؛ آسیب‌های روانی شدید به دلیل دوستی‌های نافرجام اینترنتی، قرارگرفتن در معرض اطلاعات نامناسب، خشن، مسائل جنسی و نفرت‌انگیز، تشویق به استفاده از الکل، سیگار یا موادّ مخدّر، نقض حریم خصوصی کودکان و نوجوانان توسط مجرمان، تحلیل استعدادهای درونی به دلیل از دست رفتن زمان شکوفایی استعدادها با استفاده نامحدود از اینترنت، آسیب‌های جسمی، قمار و شرط‌بندی، گرفتار شدن در دام مجرمین سایبری، شبهه‌افکنی در اعتقادات و باورهای مذهبی، هویت‌زدایی ازکاربران و ترویج سبک زندگی غربی (احمدی و زارع، ۱۳۹۵). باید به این نکته نیز توجه شود که ماهیت و نوع این آسیب‌ها برای دختران و پسران تغییر می‌کند و متناسب با تفاوت‌های روانی و جسمی، نگرانی‌ها و دغدغه‌ها نیز تغییر می‌کنند؛ برای مثال، دختران نوجوان آسیب‌پذیرترین گروه کاربران در برابر دوستی‌های اینترنتی و افشای اطلاعات خصوصی‌شان در فضای مجازی هستند و از این جنبه بیشترین خطر متوجه آن‌ها است. در مقابل، پسران نوجوان در برابر بازی‌های رایانه‌ای، مزاحمت اینترنتی وگرفتاری در دام کلاهبرداران و سودجویان آسیب‌پذیرترند (رجبی، ۱۳۹۷).

یکی از متغیرهایی که پژوهش‌ها نشان داده‌اند در میزان استفاده از فضای مجازی و آسیب‌های ناشی از آن نقش دارد، ابعاد و ویژگی‌های شخصیتی است (مصطفایی، ۱۳۹۶). تعریف شخصیت در روانشناسی یک مفهوم رایج، معمول و در عین حال فوق‌العاده عاطفی و پیچیده است (زتلر، ثیل من، هیل بیگ و موشاگن [2] ، ۲۰۲۰). بسیاری از روانشناسان کوشیده‌اندکه به تعریف واحد و یا این‌که به تبیین مشترکی از عناصر بنیادین شخصیت دست یابند که در این امر تا قرن بیستم میلادی هیچ موفقیتی نداشتند؛ تا این‌که نهایتاً در قرن بیستم کاستا و مک‌کری[3](۱۹۹۲) توانستند با استفاده از پرسشنامه‌های کوتاه و بلندی به بررسی ابعاد شخصیت در پنج محور تعریف شده بپردازند و نام این ابزار را پرسشنامه پنج عاملی نئو[4] گذاشتند (گاربی، رائو و تاپ [5]، ۲۰۲۰). پژوهش هایی در تایید ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی و استفاده از فضای مجازی وجود دارد (گاربی و همکاران، ۲۰۲۰؛ لاندرز و لانسبری [6] ، ۲۰۰۶). روانشناسان اعتقاد دارند هر رفتار که فرد از خود بروز می دهد، تحت تاثیر عواملی بسیار مانند عوامل محیطی، عاطفی و شخصیتی است. منظور از عوامل شخصیت در واقع همان ویژگی های شخصیتی است که می تواند فرد را مستعد بروز یکسری از رفتارها نماید. در صورتی که ممکن است فردی دیگر با ویژگی های

1 Levandrovskaya, Leonov & Pinchuk
2 Zettler, Thielmann, Hilbig & Moshagen
3 McCrae & Costa
4 NEO
5 Garbe, Rau & Toppe
6 Landers & Lounsbury

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

شخصیتی متفاوت است دست به چنین رفتارهایی نزند (لطیفی و فلاحی، ۱۳۹۴). بنابراین، عوامل شخصیتی از مهم ترین عواملی است که قادر است در شناخت پیچیدگی های رفتار د رانسان در موقعیت های متفاوت کمک شایان توجهی نماید و از این رو نباید از چشم محققات دور بماند (ژانگ، هاردین و سان [۱] ، ۲۰۱۱).

همچنین یکی دیگر از متغیرهایی که پژوهش‌ها نشان داده است در میزان استفاده یا آسیب‌های ناشی فضای مجازی نقش دارد، نگرش‌های مذهبی[۲] می‌باشد (رنجبر، ۱۳۹۸). نگرش مذهبی، اعتقادات منسجم یکپارچه توحیدی است که خداوند را محور امور دانسته و ارزش‌های اخلاقیات و آداب و رسوم و رفتارهای انسان را با یکدیگر و طبیعت خویش تنظیم می‌نماید (میکائیل، هائو، اسمیرنوو و کالکارنی [۳] ، ۲۰۲۰). از عوامل مهمی که می‌تواند جوانان ما را از ابعاد گوناگون از معرض آسیب‌های ناشی از توسعه فناوری‌های جدید همچون آسیب های فضای مجازی حفظ نماید، داشتن باورها و اعتقادات دینی یا به عبارتی «نگرش مذهبی» است که به عنوان یک عامل محافظت کننده می‌توان به بررسی میزان ارتباط آن با ابتلاء جوانان به اعتیاد به اینترنت پرداخت (حریری و همکاران، ۱۳۹۳؛ عاملی و همکاران، ۱۳۹۱؛ میرفردی و همکاران، ۱۳۹۶؛ شورت [۴] ، ۲۰۱۵).

متغیر سوم مورد بررسی در این پژوهش که در پژوهش‌ها نشان داده شده است در میزان استفاده یا آسیب‌های ناشی فضای مجازی نقش دارد، هوش اخلاقی می‌باشد (شریفی، نجفی، نجفی پورتابستانق، جعفری و نریمانی، ۱۳۹۶). نخستین بار اصطلاح هوش اخلاقی توسط بوربا [۵] (۲۰۰۵) در روانشناسی وارد شد. وی هوش اخلاقی را "ظرفیت و توانایی درک درست از خلاف، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آن‌ها و رفتار در جهت صحیح و درست" تعریف می‌کند. پژوهشگران معتقدند که نیات مثبت و خوب، برای فعالیت‌ها از جمله عوامل تأثیرگذار بر هوش اخلاقی است و همچنین نتایج منفی در فعالیت‌ها ممکن است باعث از بین رفتن هدف‌ها شود و این می‌تواند به دلیل محدودیت‌های ذهنی انسان، تعاملات اجتماعی پویا و پیچیده و تغییر در شرایط محیطی باشد (شارزر، جونز، علی پور و پاچه [۶] ، ۲۰۲۰؛ جوکار و همکاران، ۱۳۹۷). گرچه اینترنت برای فعالیت های متنوع ارتباطی هست، ولی استفاده غیر مسئولانه از آن موجب گسترش تهدیدی بزرگ برای جامعه شده است. در واقع، اخلاق و فناوری همانند دو بال مکمل اند که به نظر می رسد اخلاق نتوانسته پا به پای فناوری اطلاعات رشد یابد (کمال جو، نریمانی، عطادخت و ابوالقاسمی، ۱۳۹۵).

با توجه به مطالب ذکر شده و در نظرگرفتن اهمیت فضای مجازی و جلوگیری از بروز آسیب‌های آن بر نوجوانان، و همچنین، فضای مجازی مانند بسیاری از فناوری‌هایی که تا امروز بشر به وجود آورده و وارد زندگی خود کرده، مشکلات و معضلات متعددی به دنبال داشته است. این معضلات که در برخی مواقع به بیماری‌های فردی و اجتماعی تبدیل می‌شوند ناشی از درک نامناسب فناوری و امکانات مرتبط با آن است. انسان‌ها با شخصیت‌های متفاوت در هنگام مواجهه با قابلیت‌های فناوری، به خصوص فضای مجازی متناسب با شخصیت و ویژگی‌های فردی خود مانند هوش اخلاقی و نگرش مذهبی خود، اقدام به بروز رفتارهای مختلف می‌کنند. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش ابعاد شخصیتی هگزاکو و نگرش‌های مذهبی و خوش اخلاقی در پیش‌بینی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر مشهد صورت گرفته است.

روش

روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ تشکیل داد. حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای ۲۲۸ نفر انتخاب شد. در نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، نمونه‌گیری در چند مرحله تکرار شد، لذا برای انتخاب ابتدا شهر مشهد سپس نواحی آموزشی و بعد بصورت گزینشی مدارس نواحی مربوطه و بالأخره چند کلاس انتخاب شد. محقق به افرادی که در پژوهش شرکت کردند، اطمینان داد که پاسخ‌های آن‌ها کاملاً محرمانه باقی می‌ماند، بر همین اساس نام افراد پرسیده نشد تا با آرامش بیشتر به سؤالات پاسخ دهند. ملاک‌های

1 Zhong, Hardin, & Sun
2 Religious attitudes
3 Michaels, Hao, Smirnov & Kulkarni
4 Short
5 Burba
6 Sharzer, Jones, Alipour & Pacha

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

ورود به پژوهش شامل: دامنه سنی ۱۸-۱۵سال و اخذ رضایت‌نامه جهت شرکت در پژوهش، عدم ابتلا به اختلالات روانی و بیماری‌های جسمی مزمن و عدم وجود طلاق والدین و ملاک های خروج از پژوهش شامل انصراف از ادامه پژوهش و همینطور پرسشنامه های مخدوش بود. برای انجام پژوهش حاضر، از پرسشنامه شخصیت هگزاکو، سنجش نگرش مذهبی، هوش اخلاقی و آسیب‌های فضای مجازی استفاده شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه شخصیت هگزاکو[1](HEXACO-60): پرسشنامه شخصیت هگزاکو مدلی از ابعاد عاملی شخصیت است که دارای ۱۰۰ سوال است و شش بعد وسیع: صداقت – تواضع؛ تهییج پذیری، برون گرایی، دلپذیر بودن، با وجدان بودن و گشودگی به تجربه را شامل می شود. نمره گذاری این پرسشنامه به صورت لیکرت با دامنه نمرات بین ۱ الی ۵ است. نمره ۱ به (کاملا مخالفم)، نمره ۲ به (مخالفم)، نمره ۳ به (نه مخالفم و نه موافقم)، نمره ۴ به (موافقم) و نمره ۵ به (کاملا موافقم) اختصاص می یابد. در مطالعه اشتون و لی در سال ۲۰۰۴، آلفای کرونباخ برای تواضع – فروتنی ۰/۹۲، تهییج پذیری ۰/۹۰، برون گرایی ۰/۹۲، دلپذیری ۰/۸۹، باوجدان بودن ۰/۸۹ و گشودگی به تجربه ۰/۹۰ به دست آمد. آلفای به دست آمده در جامعه ی ایرانی، در مورد زیر مقیاس تواضع – فروتنی ۰/۸۰، تهییج پذیری ۰/۷۴، برون گرایی ۰/۸۱، دلپذیری ۰/۷۳، باوجدان بودن ۰/۷۱، و گشودگی به تجربه ۰/۷۶ می باشد (بشیری و همکاران، ۱۳۸۹). میزان آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۸۹ گزارش شد.

پرسشنامه سنجش نگرش مذهبی[2] (RAAQ) (مقیاس دینداری): این پرسشنامه ۴۰ گویه‌ای طراحی شده توسط خدایاری فرد و همکاران، (۱۳۷۹) ساخته شده است. این پرسشنامه شامل ۴۰ سؤال و ۴ خرده مقیاس (مؤلفه‌ی باور دینی، عواطف دینی، رفتار دینی و وانمود اجتماعی) می‌باشد که نگرش مذهبی را مورد سنجش قرار می‌دهد. سؤالات این پرسشنامه بر مبنای طیف لیکرت شش درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود که نمرات آزمودنی به هر سؤال بر روی یک مقیاس شش درجه‌ای لیکرت، همیشه نمره (۵) تا هرگز نمره (صفر) مشخص می‌شود. دامنه نمرات این پرسشنامه بین ۴۰ تا ۲۰۰ در نوسان می‌باشد. شایان توضیح است که نمره بالا در هر یک از خرده مقیاس‌ها به معنای بالاتر بودن گرایش‌های دینداری گزارش شده است. به عبارتی هر چه نمره کل آزمودنی در این مقیاس بالاتر باشد، نشان دهنده میزان نگرش و باورهای بالای وی در خصوص اعتقادات دینی و مذهبی می‌باشد. برای تعیین پایایی پرسشنامه نگرش مذهبی از روش دو نیمه کردن و از فرمول اسپیرمن- بروان وگاتمن و آلفای کرونباخ استفاده شده است که به ترتیب برابر با ۰/۹۲ و ۰/۹۵ است که حاکی از پایایی بالای این پرسشنامه است (همان). بیشترین نمره در این مقیاس،۲۰۰ امتیاز است. پایایی محاسبه شده این مقیاس ۰/۹۲ و ضریب اسپیرمن – براون آن نیز ۰/۹۴ گزارش شده است (رازفر، ۱۳۸۰؛ به نقل از کرمانی مامازندی و دانش، ۱۳۹۰). ضریب همبستگی نمره هر یک از مواد با نمره کل پرسشنامه در سطح ۰/۰۰۰۱ معتبر است و پایایی با دو روش اسپیرمن-بروان و گاتمن برابر۰/۹۳- و ۰/۹۲ است. ضریب آلفای کرونباخ نیز برابر ۰/۹۵ می‌باشد (عباسی، خادمی و نقش، ۱۳۹۴). میزان آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر، ۰/۹۰ گزارش شد.

پرسشنامه هوش اخلاقی[3](MIQ): پرسشنامه هوش اخلاقی در سال ۲۰۰۵ توسط لنیک وکیل و در قالب۴۰ سؤال، چهار بعد کلی ارائه شد (درستکاری، مسئولیت‌پذیری، دلسوزی و بخشش). پاسخ دهندگان به هر سؤال، بر روی طیف پنج درجه‌ای لیکرت (ازکاملاً موافقم= ۵ تا کاملاً مخالفم =۱) پاسخ می‌دهند. هر پاسخ دهنده در مجموع امتیازی بین۴۰ تا ۲۰۰کسب می‌کند که با تقسیم آن بر۲، امتیاز نهایی هوش اخلاقی وی، امتیازی بین۲۰ تا ۱۰۰ خواهد بود. در نهایت، امتیاز۱۰۰-۹۰ معادل عالی و امتیازهای ۸۹- ۸۰– ۷۹- ۸۰ و ۶۹ و کمتر از آن، معادل خیلی خوب، خوب و ضعیف ارزیابی می‌شوند. هم‌چنین، امتیاز هر بعد کلی هوش اخلاقی نیز از میانگین امتیاز شایستگی‌های زیر مجموعه‌ی آن بعد به دست می‌آید. این روش امتیازدهی توسط طراحان پرسشنامه پیشنهاد شده است. لنیک وکیل (۲۰۰۵) روایی و پایایی این مقیاس را مورد ارزیابی و تأیید قرار دادند. آنها آلفای کرونباخ این پرسشنامه را برابر با ۰/۷۸ و روایی همگرای آن را برابر با ۰/۶۵ برآورد کردند. در ایران نیز آراسته، عزیزی، شمامی، جعفری‌راد و محمدی جوزانی آن را در سال۱۳۹۰هنجاریابی کردند و روایی آن را ۰/۸۳ میزان پایایی آن را به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۷ گزارش کردند. میزان آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر، ۰/۸۶ بوده است.

1 HEXACO-60- Questionnaire
2 Religious Attitude Assessment Questionnaire (Religiosity Scale)
3 Moral Intelligence Questionnaire

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

پرسشنامه آسیب‌های فضای مجازی[1](CIQ): این پرسشنامه توسط زندوانیان و حیدری، باقری و عطارزاده (۱۳۹۲) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۵ زیر مقیاس و۳۰ گویه است که تفکیک گویه‌های هر زیر مقیاس عبارت است از: عامل خانوادگی، عامل تحصیلی، عامل سازگاری دانش‌آموزان، عامل اعتقادی- عبادی و عامل روانی دانش‌آموزان. سؤالات این پرسشنامه بر مبنای طیف ۵ درجه‌ای از بیشترین تأثیر(۵) تا کمترین تأثیر(نمره۱) نمره‌گذاری می‌شوند. دامنه امتیاز این پرسشنامه در هر وسیله بین۳۰ تا ۱۵۰خواهد بود. هر چه امتیاز حاصل شده از این پرسشنامه در هر وسیله بیشتر باشد، نشان دهنده میزان بیشتر آسیب‌های آن خواهد بود و بالعکس. در تحقیق زندوانیان و همکاران (۱۳۹۲) روایی صوری این ابزار توسط۱۰ نفر از اساتید مورد تأیید قرارگرفته و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ بدین صورت گزارش شده است؛ اینترنت (۰/۹۱)، بازی رایانه‌ای (۰/۸۹)، تلویزیون (۰/۹۱)، ماهواره (۰/۹۳)، تلفن همراه (۰/۹۰). میزان آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر ۰/۹۲ گزارش شد.

داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS-۲۱ تحلیل رگرسیون چند متغیره گام به گام و ضریب همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شد.

یافته ها

از بین شرکت کنندگان پژوهش، ۷۷ درصد پایه دهم، ۱۵ درصد یازدهم و ۸ درصد پایه دوازدهم بودند. میانگین (و انحراف معیار) متغیرهای پژوهش در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در گروه مورد مطالعه

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف استاندارد
آسیب فضای مجازی	.....	۹۱/۳۸۴	۶/۰۹۱
نگرش مذهبی	باور دینی	۱۰۲/۰۰۰	۸/۹۱۹
	عواطف دینی	۶۰/۰۰۰	۴/۵۷۳
	رفتار دینی	۴۸/۰۰۰	۴/۳۵۷
	وانمود اجتماعی	۱۸/۰۰۰	۱/۳۹۲
	نمره کل	۲۴۰/۰۰۰	۹/۵۸۶
هوش اخلاقی	درست کاری	۲۲/۲۸۰	۶/۳۷۹
	مسئولیت	۲۱/۹۸۸	۶/۲۳۰
	دلسوزی	۲۱/۲۲۶	۶/۲۶۹
	بخشش	۲۴/۱۷۶	۶/۲۷۸
	نمره کل	۸۹/۶۷۳	۶/۹۷۷
ابعاد شخصیتی EXACO	صداقت و تواضع	۲۷/۲۶۵	۵/۴۱۵
	تهییج پذیری	۲۷/۳۳۰	۵/۵۳۷
	برون‌گرایی	۲۵/۹۱۹	۶/۲۴۱
	گشودگی به تجربه	۲۶/۲۲۳	۵/۸۶۹
	توافق	۲۵/۷۸۰	۵/۲۳۱
	وجدان	۲۵/۱۶۹	۵/۲۴۷
	نمره کل	۱۵۷/۶۹۰	۱۸/۵۴۴

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش با آسیب‌های فضای مجازی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید. نتایج نشان داد که از بین تمامی مؤلفه‌های متغیر پژوهش فقط توافق و سازگاری (r=۰/۱۲۷) با آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی‌دار دارد (P<۰/۰۵). بین سایر مؤلفه‌ها با آسیب‌های فضای مجازی رابطه معناداری وجود نداشت (متغیر باور

1 Cyberspace Injuries Questionnaire

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

دینی(r=۰/۰۰۲)، عواطف دینی(r=۰/۰۰۱)، رفتار دینی(r= -۰/۰۱۹) و وانمود اجتماعی(r=-۰/۰۴۸)، درست‌کاری(r= -۰/۰۰۶)، مسئولیت(r=۰/۰۰۴)، دلسوزی(r= ۰/۰۱۲)، بخشش(r=-۰/۰۱۴)، صداقت و تواضع(r=۰/۱۱۶)، تهییج‌پذیری(r=۰/۰۱۸)، برون‌گرایی(r=۰/۰۲۷)، گشودگی به تجربه(r=۰/۰۲۶)) و وجدان(r=۰/۰۵۴).

برای تعیین تأثیر هر یک از متغیرهای ابعاد شخصیتی هگزاکو، نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی به عنوان متغیرهای پیش‌بین و آسیب‌های فضای مجازی به عنوان متغیر ملاک در معادله‌ی رگرسیون، تحلیل شدند که نتایج در زیر مورد بحث قرار می‌گیرد. برای استفاده از مدل رگرسیون لازم است پیش فرض‌های استفاده از آن، مورد آزمون قرار گیرد. بدین منظور برای بررسی نرمال بودن توزیع از آزمون کالموگروف اسمیرنف[1]، برای بررسی استقلال خطاها از آزمون دوربین واتسون[2]، و برای بررسی هم‌خطی[3] از دو شاخص ضریب تحمل[4] و عامل تورم واریانس[5] استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده از نتایج آزمون کالموگروف اسمیرنف، توزیع متغیرها نرمال است. همچنین با توجه به این که مقدار استقلال خطاها در آزمون دوربین- واتسون برابر با ۱/۷۸۹ می‌باشد و چون شرط استقلال خطاها جهت استفاده از آزمون رگرسیون بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، شرط استقلال خطاها برقرار است. همچنین باتوجه به نتایج آزمون‌های هم‌خطی به دست آمده، استنباط می‌شود که بین متغیرهای پیش‌بین هم‌خطی وجود ندارد و نتایج تحلیل رگرسیون قابل اتکا است. توافق و سازگاری در یک گام توأماً، حدود ۱۲ درصد از واریانس (تغییرات) متغیر آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند (جدول ۲).

جدول ۲: خلاصه مدل رگرسیون به روش گام به گام برای پیش‌بینی آسیب فضای مجازی

مدل (گام‌ها)	R	R^2	ADR^2	SDE	Durbin-Watson
۱	۰/۱۲۷	۰/۰۱۶	۰/۰۱۲	۲۵/۹۲۹	۱/۹۸۶

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود توافق و سازگاری در یک گام توأماً، حدود ۱۲ درصد از واریانس (تغییرات) متغیر آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند.

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی آسیب‌های فضای مجازی بر اساس ابعاد شخصیتی هگزاکو، نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی

	مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
توافق و سازگاری	رگرسیون	۲۸۵۳/۱۷۰	۱	۲۸۵۳/۱۷۰	۴/۲۴۴	۰/۰۴۰
	باقیمانده	۱۷۳۴۶۶/۳۶۹	۲۵۸	۶۷۲/۳۵۰		
	کل	۱۷۶۳۱۹/۵۳۸	۲۵۹			

متغیر توافق و سازگاری(F=۴/۲۴۴، P<۰/۰۰۱) قادر به پیش‌بینی معنادار آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان می‌باشد، با توجه به این یافته‌ها نتیجه‌گیری می‌شود که این یک مؤلفه در یک گام قادر به پیش‌بینی و تبیین معنادار آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان است، بنابراین فرضیه اصلی پژوهش مورد تأیید می‌شود (جدول ۳).

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی آسیب‌های فضای مجازی بر اساس ابعاد شخصیتی هگزاکو، نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی

گام	پیش‌بینی کننده‌ها	ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	T	Sig	مفروضه‌های هم‌خطی	
		B	SE	Beta			Tolerance	VIF

1 . Kolmogorov Snirnov
2 . Durbin-Watson
3 . collinearity
4 . tolerance
5 . variance inflation factor

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

۱	تعامل	۷۶/۵۵۶	۷/۳۷۶		۱۰/۳۸۰	۰/۰۰۰۱		
	توافق و سازگاری	۰/۵۶۵	۰/۲۷۴	۰/۱۲۷	۲/۰۶۰	۰/۰۴۰	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود توافق و سازگاری (Beta =۰/۱۲۷) بصورت معنادار در یک گام قادر به پیش‌بینی معنادار آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان می‌باشد. همچنین شایان ذکر است که این مؤلفه به صورت مثبت معنادار آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کنند(P<۰/۰۵).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش ابعاد شخصیتی هگزاکو و نگرش‌های مذهبی و هوش اخلاقی در پیش‌بینی آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر مشهد بود. نتایج حاکی از آن بود که تنها فقط بین مولفه توافق و آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان رابطه معنادار وجود دارد و بین دیگر ابعاد مولفه شخصیتی هگزاکو و آسیب های فضای مجازی رابطه معناداری یافت نشد. یافته‌های حاصل از این فرضیه با پژوهش مصطفایی (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی عامل هگزاکو و استفاده از اینترنت در نوجوانان؛ ارزوری و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی رابطه واسطه‌ای بین اعتیاد به اینترنت و ویژگی‌های شخصیتی در دانش‌آموزان؛ عزیزی و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی همبستگی اعتیاد به اینترنت با ابعاد شخصیتی هگزاکو در دانش‌آموزان دبیرستانی؛ هوستووکی و پروکوپ (۲۰۱۸) به بررسی رابطه بین اعتیاد اینترنتی و ویژگی‌های شخصیتی در دانش‌آموزان دبیرستانی؛ ناز و شارما (۲۰۱۸) به بررسی درباره اینترنت، اعتیاد، شخصیت و مذهب ناهمسو می‌باشد.

این ناهمخوانی بین پژوهش حاضر و سایر تحقیقات مشابه می‌تواند به دلیل محدودیت‌هایی که این تحقیق با آن‌ها مواجه بوده است، باشد. برای مثال، این امکان وجود دارد که پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط شرکت کنندگان برای بررسی ویژگی‌های شخصیتی همراه با اندکی سوگیری بوده و یا برای بررسی این موضوع نیاز به تعداد نمونه بیشتری بوده باشد. با توجه به تفاوت‌های فرهنگی هر جامعه با جوامع دیگر و متفاوت بودن برداشت هر جامعه از مقوله‌های متفاوتی مانند خوشبختی، سعادت، پیشرفت، جامعه سالم، خانواده سالم، تربیت برتر و صحیح و غیره بدون شک نبایست یافته‌های متعلق به یک فرهنگ را به طور قطع به فرهنگ‌های دیگر تعمیم بخشید. در پژوهش حاضر، در نظری اجمالی به نتایج به دست آمده شاید این برداشت صورت بگیرد که پژوهش به درستی انجام نشده و نتایج حاصله غلط و اشتباه است چرا که مثلاً در این فرضیه بین ویژگی‌های شخصیتی و آسیب‌های فضای مجازی رابطه‌ای کشف نشدکه این به ظاهر اشتباه در داده‌ها، یا تحلیل و بررسی را می‌رساند اما با توجه و بررسی فرهنگ مورد پژوهش مشاهده می‌شود که ممکن است جامعه پژوهشی ما از آسیب‌های فضای مجازی برخوردار نباشند.

در تبیین فرضیه ذکر شده در بعد توافق می‌توان اذعان کرد همان‌طور که نظریه‌های مختلف زیست‌گرا و محیط‌گرای آسیب‌شناسی روانی در پژوهش‌های خود ذکر کرده‌اند، تنها آمادگی زیستی و یا تنها محرک‌های محیطی نمی‌توانند دلیل اصلی رفتارهای سالم و ناسالم افراد باشند. بر اساس نتیجه به دست آمده می‌توان گفت یک نوع آمادگی شخصیتی در آسیب‌های ناشی از فضای مجازی در افراد وجود دارد، حال در این مقطع زمانی دانش‌آموزان مورد مطالعه که در برهه گذر از جامعه سنتی به مدرن قرار گرفته‌اند، ارزش‌گذاری‌های منفی و مثبت به فناوری می‌تواند آنان را سردرگم کرده و جایگاه و میزان استفاده صحیح از فضای مجازی برایشان مهم جلوه کند. با توجه به این‌که ابعاد شخصیتی خصوصاً در بعد توافق در میان نوجوانان از عوامل مهم و تأثیرگذار بر سلامت روان دانش‌آموزان است. همچنین با در نظر گرفتن نقش و اهمیت این متغیرها در عملکرد کتبی آن‌ها می‌توان با آموزه‌ها و ارائه راه‌کارهای صحیح، سلامت روان دانش‌آموزان را افزایش داد.

همچنین، نتایج حاکی از آن بود که بین هیچکدام از ابعاد نگرش‌های مذهبی و آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان رابطه معنادار وجود نداشت. یافته‌های حاصل از این فرضیه با پژوهش رنجبر (۱۳۹۸) به بررسی استفاده از شبکه‌های اجتماعی و عملکرد خانواده با نگرش به اعتقادات مذهبی در دانش‌آموزان؛ حریری و همکاران (۱۳۹۳) بررسی رابطه نگرش مذهبی و اعتیاد به اینترنت؛ ناز و شارما (۲۰۱۸) به

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

بررسی درباره اینترنت، اعتیاد، شخصیت و مذهب؛ سیفتسی و همکاران (۲۰۱۷) پیش‌بینی استفاده از اینترنت برای دانش‌آموزان دبیرستان؛ گرابس و همکاران (۲۰۱۵) تحت عنوان استفاده از اینترنت، اعتیاد درک شده و درگیری‌های مذهبی – معنوی نا همسو می‌باشد.

فضای مجازی یکی از نمودهای بارز توسعه فناوری در عرصه ارتباطات است که کاربردهای گوناگونی دارد و امکانات فراوانی برای کاربران فراهم ساخته است. فضای سایبری و در پی آن شبکه‌های اجتماعی مجازی کارکردهای وسیعی دارند و باورها، اخلاق، ارزش‌ها و رفتار کاربران را تحت تأثیر قرار می‌دهند. این کارکردها عبارت‌اند از: جست و جوی سریع در پایگاه‌های اطلاعاتی، تشکیل گروه‌های خبری و اتاق‌های گپ، دسترسی به کتابخانه‌های بین‌المللی و نیز انجام فعالیت‌های تجاری و تبلیغاتی در سطح گسترده. با وجود این کارکردها نباید از آسیب‌های اینترنت در جهان امروز غافل بود. در حقیقت، روش استفاده از فضای مجازی، عاملی تعیین کننده در نوع تأثیرپذیری رفتار، اخلاق و نگرش کاربران از اینترنت است. اما در واقع، نکته ای که در این قسمت حائز اهمیت است، این است که در شکل گیری نگرش‌های مذهبی عوامل گسترده ای دخیل هستند که این می‌تواند تأثیر آسیب‌های فضای مجازی را به حداقل برساند.

به عنوان مثال، در باب نگرش مذهبی و افرادی که به آن مستولی دارند، مطهری (۱۳۸۲) ذکر کرده است که این افراد در قالب ایمان مذهبی، دین را پیوندی دوستانه میان انسان و جهان می‌داند که در واقع نوعی هماهنگی میان انسان و آرمان‌های کلی جهان است. جوادی آملی (۱۳۸۱) لغت دین را خضوع پیروی، اطاعت، تسلیم و جزا دانسته، معنای اصطلاحی آن را مجموعه عقاید، اخلاق، قوانین و مقرراتی می‌داند که برای اداره امور جامعه انسانی و پرورش انسان‌ها باشد. همچنین، جیمز (۲۰۰۳) معتقد است که واژه دین به کمک یک اصل با گوهر واحد دلالت ندارد، بلکه نامی برای مجموعه‌ای از چیزهاست. بنابراین از ابتدا خیال خود را آسوده می‌کند؛ ما نمی‌توانیم حقیقت و گوهر دین را دریابیم بلکه فقط ویژگی‌های آن را نشان خواهیم داد. بنابراین، دین از دیدگاه جیمز، مفهومی پیچیده و مرکب است (قربانی، ۱۳۸۳). در واقع کسی‌که این ویژگی‌ها را عمیقاً از درون داشته باشد و نگرش‌های مذهبی را درونی کرده باشد، قاعدتاً استفاده از فضای مجازی نمی‌تواند خللی در میزان نگرش مذهبی ایجاد کند یا اگر آسیبی وارد شود ممکن است بسیار جزئی باشد و فرد با ویژگی‌هایی که از درون دارد، آن آسیب را مدیریت کند. با استناد به موارد ذکر شده، فضای مجازی به تنهایی نمی‌تواند عامل تأثیرگذار بر نگرش‌های مذهبی باشد.

همچنین نتایج حاکی از آن بود که بین هیچکدام از مولفه های هوش اخلاقی و آسیب‌های فضای مجازی در دانش‌آموزان رابطه معنادار وجود ندارد. یافته‌های حاصل از این فرضیه با پژوهش نوروزی (۱۳۹۶) در پژوهشی تحت عنوان هوش معنوی و جهت‌گیری دینی در خود تنظیمی هیجانی و مواجهه با وسوسه گناه در فضای مجازی دانشجویان؛ شریفی و همکاران (۱۳۹۶) تحت عنوان نقش هوش اخلاقی و تکانشگری در پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت؛ کیخسروانی و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی رابطه علی خود تنظیمی و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق میانجی‌گری هیجان‌خواهی؛ علیشیری و همکاران (۱۳۹۵) تحت عنوان فضای مجازی و نظام تعلیم و تربیت؛ ناز و شارما (۲۰۱۸) به بررسی درباره اینترنت، اعتیاد، شخصیت و مذهب ناهمسو می‌باشد.

توجه به رشد اخلاقی و قضاوت اخلاقی مردم، از جنبه‌های نظری و عملی را می‌توان در متون فلاسفه، جامعه‌شناسان و روان‌شناسان مشاهده کرد. هوش اخلاقی، شامل توانایی درک درست از خلاف، داشتن اعتقادات اخلاقی قوی و عمل به آن‌ها می‌باشد. در سال‌های اخیر پژوهش‌گران سازمانی به هوش اخلاقی رهبری علاقه‌مند شده‌اند؛ زیرا می‌تواند مرز بین نوع‌دوستی و خودپرستی را خوب توصیف کند. توجه به هوش اخلاقی، یک ایده آسمانی است که الهام بخش رفتارهای رهبران می‌باشد. به عقیده برخی از صاحب نظران، هوش اخلاقی هوشی است که قواعد پایدار و پویا را ساختاردهی و فعالیت فرد را در محیط شناسایی می‌کند. هوش اخلاقی به این حقیقت اشاره دارد که انسان به صورت ذاتی اخلاقی یا غیر اخلاقی متولد نمی‌شود بلکه یاد می‌گیرد که چگونه خوب باشد. یادگیری برای خوب بودن، شامل ارتباطات، بازخورد، جامعه‌پذیری و آموزش است که هرگز پایان‌پذیر نیست. هوش اخلاقی شامل گستره‌ی فراشناختی یا فراعملی است که واکنش شناخت‌ها، نگرش‌ها و فعالیت‌های اخلاقی را فقط در چارچوب سیستم‌های ارزشی فردی امکان‌پذیر می‌سازد. هوش اخلاقی تحت تأثیر هنجارها و فرهنگ جامعه است و در واقع هنجار محور است. هوش اخلاقی شامل ترکیبی از دانش، میل و اراده و شامل راهی که ما فکر، احساس و عمل می‌کنیم است (کلارکن، ۲۰۰۹). هوش اخلاقی توصیف کننده تمایل و توانایی فرد در پیشبرد اهداف غیر شخصی و مسائلی به غیر از مسائل شخصی است (لیکون، ۱۹۷۶). همانطور که بیان شد هوش اخلاقی نسبت به سایر جنبه‌های هوش، اصطلاحی جدیدتر است و به همین دلیل تعداد نظریات کمتری نسبت به جنبه‌های دیگر هوش در مورد آن بیان شده است ولی در عین حال روز به روز و با توجه به افزایش مشکلات اخلاقی که جوامع با آن‌ها در ارتباطند، توانسته توجهات بیشتری به خود جلب نماید و پژوهشگران به دنبال شناخت این هوش و تأثیرات آن بر زندگی فردی و اجتماعی هستند و نظریه‌هایی در مورد جنبه‌های مختلف این هوش ارائه داده‌اند.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

باتوجه به توضیحات ذکر شده، در حقیقت کسانی که از هوش اخلاقی برخوردار باشند، با توجه به ویژگی‌های یاد شده، احتمالاً به فضای مجازی و آسیب‌های آن اجازه نفوذ نخواهند داد و این می‌تواند عدم ارتباط آن دو را تبیین کند.

فضای مجازی یکی از نمودهای بارز توسعه فناوری در عرصه ارتباطات است که کاربردهای گوناگونی دارد و امکانات فراوانی برای کاربران فراهم ساخته است. فضای سایبری و در پی آن شبکه‌های اجتماعی مجازی، کارکردهای وسیعی دارند و باورها، اخلاق، ارزش‌ها و رفتار کاربران را تحت تأثیر قرار می‌دهند. این کارکردها عبارت اند از: جست و جوی سریع در پایگاه‌های اطلاعاتی، تشکیل گروه‌های خبری و اتاق‌های گپ، دسترس به کتابخانه‌های بین‌المللی و نیز انجام فعالیت‌های تجاری و تبلیغاتی در سطح گسترده. با وجود این کارکردها نباید از آسیب‌های اینترنت در جهان امروز غافل بود. در حقیقت، روش استفاده از فضای مجازی، عاملی تعیین کننده در نوع تأثیرپذیری رفتار، اخلاق و نگرش کاربران از اینترنت است. امروزه شبکه‌های ارتباط جمعی اینترنتی در بین تمام اقشار مردم، در حال گسترش است و پیامدهای این شبکه‌ها، هم از لحاظ اجتماعی و هم از لحاظ فرهنگی مهم است و تقریباً توجه بسیاری از اندیشمندان را به خود جلب کرده است.

اینترنت نیز مانند هر تکنولوژی دیگر همراه با فواید بسیاری که در راستای پیشرفت جوامع دارد. پیامدها و آثار نامطلوبی را نیز به همراه می آورد. در این میان، اعتیاد به اینترنت را می‌توان به عنوان نوعی استفاده از اینترنت که می‌تواند مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی، درسی و یا شغلی در زندگی فرد ایجاد کند، تعریف کرد. تأثیر رسانه‌ها و به ویژه اینترنت بر رشد اجتماعی و اخلاقی نوجوانان، گاهی بیشتر از تأثیر والدین و معلمین است و این موضوع اهمیت پژوهش حاضر را مطرح می‌کند. این یافته با سایر تحقیقات انجام شده مرتبط با این موضوع همسو نیست. این ناهمخوانی بین پژوهش حاضر و سایر تحقیقات مشابه می‌تواند به دلیل محدودیت‌هایی که این تحقیق با آن‌ها مواجه بوده است، باشد. برای مثال، این امکان وجود دارد که پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط شرکت کنندگان برای بررسی نگرش‌های مذهبی، ویژگی‌های شخصیتی و هوش اخلاقی همراه با اندکی سوگیری بوده و یا برای بررسی این موضوع نیاز به تعداد نمونه بیشتری بوده باشد.

این پژوهش با محدودیت هایی نیز رو به رو بود که به شرح زیر است. پژوهش حاضر روی دانش‌آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر مشهد صورت گرفت از این رو در تعمیم یافته های این پژوهش بر سایر دانش آموزان باید احتیاط شود. پیشنهاد می شود پژوهش حاضر روی سایر دانش آموزان به ویژه دانش آموزان پسر تکرار شود. نتایج به دست آمده از این مطالعه می تواند برای مشاوران خانواده و روان شناسانی که با نوجوانان کار می کنند، مفید واقع شود.

منابع

احمدی، ح.، زارع، ی. (۱۳۹۵). بررسی میزان تأثیر فضای مجازی در بروز آسیب‌های اجتماعی بین جوانان و نوجوانان در شهر شیراز .*فصلنامه علمی دانش انتظامی فارس*، ۲۵-۴۶، ۳(۱۰).

براتی، آ.،کفاشی، م (۱۳۹۶). *نقش شبکه‌های اجتماعی در روابط اعضای خانواده‌های منطقه ۴ شهر تهران*. همایش بین‌المللی

جوکار، ی.، مقاتلی، ن (۱۳۹۷). بررسی رابطه میان وابستگی به فضای مجازی، هوش هیجانی و اعتیاد ذهنی دانش آموزان در مدارس نمونه متوسطه شهر بوشهر .*فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی بوشهر، ۹(۳۴)، ۶۳-۸۳.*

حریری، ن.، باب الحوائجی، ف، و آقا سیدجوادی، پ (۱۳۹۳). *بررسی رابطه نگرش مذهبی و اعتیاد به اینترنت در بین جوانان. فصلنامه مطالعات میان فرهنگی*، ۲۳ (۹): ۸۵۷- ۱۷

رجبی، ع (۱۳۹۷). *راهنمای فرزندپروری در عصر دیجیتال*، تهران: انتشارات کتاب رواق اندیشه.

رنجبر، م (۱۳۹۸) *رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی و عملکرد خانواده با نگرش به اعتقادات مذهبی در دانش‌آموزان*. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. شیراز، ایران.

شریفی، ن.، نجفی پورتابستانق، ع.، جعفری، م.، نریمانی، م (۱۳۹۶) *نقش هوش اخلاقی و تکانش‌گری در پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت*. همایش ملی آسیب‌های اجتماعی

عاملی، س.، حاجی‌جعفری، م. (۱۳۹۱). رویکرد دوفضایی به آسیب‌های مجازی و دین: نگرش‌ها و تجربه‌ها. *دین و ارتباطات*،۱۹(۴۱)، ۹۵-۱۲۷.

عزیزی، الف.، اسماعیلی، س.، اسماعیلی، م.، پیدا، ن (۱۳۹۴). بررسی همبستگی اعتیاد به اینترنت با ابعاد شخصیتی هگزاکو در دانش‌آموزان دبیرستانی. *مجله آموزش پرستاری*۲(۴): ۶۸-۷۷

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]

علیشیری، س. موسوی زاده، الف.(۱۳۹۵). *فضای مجازی و نظام تعلیم و تربیت (فرصت‌ها وچالش‌ها)* کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.

کرمانی مامازندی، ز؛ دانش، ع. (۱۳۹۰). تاثیر نگرش مذهبی و هیجانخواهی بر سازگاری زناشویی دبیران متاهل شهر پاکدشت. *مجله مطالعات روانشناختی* ۷(۲): ۱۲۹-۱۵۶

کشاورز، م.، میرزایی، س.، محمدجانی، الف. (۱۳۹۷). *بلوغ و بحران هویت در دوران نوجوانی و نقش آن در دوست‌یابی*. همایش ملی هویت کودکان ایران اسلامی در دوره پیش دبستانی.

کمالجو، ع.، نریمانی، م.، عطادخت، الف.، و ابوالقاسمی، ع. (۱۳۹۵). مدل علی تأثیرات هوش معنوی و اخلاقی بر روابط فرازناشویی با واسطه‌های شبکه‌های مجازی و رضایت زناشویی .*پژوهش های روانشناسی اجتماعی، ۲۴(۶)، ۵۳-۷۳.*

کیخسروانی، م.، دهقانی، ی.، دهقانی، الف. (۱۳۹۶). رابطه علی خودتنظیمی و هوش اخلاقی با آمادگی به اعتیاد از طریق میانجی‌گری هیجان خواهی. *فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد* ۴۳ (۱۱)

لطیفی، ن.، فلاحی، ز (۱۳۹۴). ارتباط ویژگیهای شخصیتی و عزت نفس با شدت استفاده از فیس بوک در دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران. *فصلنامه علمی- پژوهشی خانواده و پژوهش*. ۱۳۹۴; ۱۲ (۳) :۸۵-۱۰۲

مصطفایی، ط (۱۳۹۶). *رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی شش عاملی هگزاکو و استفاده از اینترنت در نوجوانان*. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود. شاهرود، ایران.

میرفردی، الف.، مختاری، م.، ولی نژاد، ع (۱۳۹۶). میزان دینداری و ارتباط آن با استفاده از شبکه‌های اجتماعی اینترنتی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه یاسوج. *جامعه شناسی کاربردی*، ۲۸(۲)، ۱-۱۶.

نوروزی، س (۱۳۹۶). *نقش هوش معنوی و جهت‌گیری دینی در خودتنظیمی هیجانی و مواجهه با وسوسه گناه در فضای مجازی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی دانشگاه فردوسی. مشهد، ایران.

Garbe, L., Rau, R., & Toppe, T. (2020). Influence of perceived threat of Covid-19 and HEXACO personality traits on toilet paper stockpiling. *Plos one*, *15*(6), e0234232.

Hostovecky. M And Prokop. P .(2018) The relationship between internet addiction and personality traits in Slovak secondary schools students . JAMSI, 14 (2018), No. 1

Landers, R. N., & Lounsbury, J.W. (2006). An investigation of Big Five and narrow personality traits in relation to Internet usage. Computers in Human Behavior, 22(2), 283–293.

Levandrovskaya, I. A., Leonov, S. V., & Pinchuk, P. V. (2021). Possibilities of injuries' mathematical modeling of mobile and motionless spleen in case of a blunt object injury. *Sudebno-meditsinskaia Ekspertiza*, *64*(1), 21-23.

Michaels, J. L., Hao, F., Smirnov, J., & Kulkarni, I. (2020). Beyond stewardship and dominion? Towards a social psychological explanation of the relationship between religious attitudes and environmental concern. *Environmental Politics*, 1-22.

Samreen, Naz & Hariom Sharma(2018) REVIEW ON INTERNET-ADDICTION, PERSONALITY, RELIGION AND ADJUSTMENT OF YOUTH. International Journal of Recent Scientific Research Vol. 9, Issue, 1(J), pp. 23535-23540

Sharzer, L. A., Jones, D. A., Alipour, M., & Pacha, K. J. (2020). Religious Attitudes Toward Gender-Confirming Surgery. In *Gender Confirmation Surgery* (pp. 237-257). Springer, Cham.

Short, M.B. (2015) "The Relationship between Religiosity and Internet Pornography Use", Journal of Religion and Health, 54(2):571- 583

Zettler, I., Thielmann, I., Hilbig, B. E., & Moshagen, M. (2020). The nomological net of the HEXACO model of personality: A large-scale meta-analytic investigation. *Perspectives on Psychological Science*, *15* (3), 723-760.

Zhong, B., Hardin, M., & Sun, T. (2011). Less effortful thinking leads to more social networking? The associations between the use of social network sites and personality traits. *Computers in Human Behavior*, *27*, 1265–1271.

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-29]
[DOR: 20.1001.1.2383353.1400.10.11.16.6]